

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník IX (2017), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisory board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra, SK) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada /Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice, SK) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok, SK) – Róbert JÁGER (Košice, SK) – Peter JUHÁS (Münster, D) – Branislav KLUŠKA (Ružomberok, SK) – Róbert LAPKO (Košice, SK) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava, SK) – Milan SOVA (Bratislava, SK) – Jozef TIŇO (Bratislava, SK) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Dušan Rončák

Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľali Giovanni Claudio Bottini OFM, Hugh Connolly, Zuzana Očka-jáková a Lucilla Mária Tongel'ová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upraveňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2017.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Biblica 97 (2016)¹

(č. 1) 1-15: **I. Finkelstein: The Old Jephthah Tale in Judges: Geographical and Historical Considerations.** Hlavným hrdinom príbehu v Sdc 11 je Jefte, ktorý porazí Amončanov a pre svoj sľub musí obetovať jediná dcéru. Na základe historických a geografických súvislostí Finkelstein rozoberá redakčné vrstvy tejto kapitoly. Najstaršou zložkou (do 10. stor. pred Kr.) sa zdá byť ústna tradícia o *apiru*–,banditovi“ Jeftem, ktorý zachránil mesto Gilaád pred Amončanmi. Záznamy Tiglat-pilesara III. svedčia o geografickej presnosti, ktorá mohla byť vypracovaná a dodaná severo-izraelským autorom v 8. stor. pred Kr. Deuteronomistickí a post-Dtr autori potom zasadili celý príbeh do teologickej koncepcie hriechu-trestu-záchranu a do rozprávania o exode (11,14-27). Najmladšou vrstvou je pravdepodobne opis sľubu a osud Jefteho dcéry, ktoré pripomínajú legendu o Ifigénii z Helénskeho obdobia.

16-40: **G. T. K. Wong: Psalm 73 as Ring Composition.** Kruhovú kompozíciu je osobitný druh chistickej štruktúry, v ktorej sú úvod, záver a zvrät navzájom prepojené a ostatné zložky medzi nimi vytvárajú paralelizmus. Wong identifikuje takýto typ štruktúry v žalme 73. Úvod žalmu (vv. 1-3) s témou Boh–ja–zločinci korešponduje so záverom (vv. 27-28; zločinci–ja–Boh) a so zvratom žalmu (vv. 16-17; ja–Boh–zločinci). Verše medzi týmito troma sťažňami sú súladne zasadené medzi dve lamentácie žalmistu (v. 13 a vv. 21-22) v podobe štyroch celkov, ktoré sú štylisticky oddelené časticami ׀ (v. 4), ׀ (v. 13), ׀ (v. 18), ׀ (v. 21) v chistickej usporiadaní.

41-61: **B. C. Gregory: Vice and Virtue in the Moral Vision of the Latin of Sirach.** Latinský preklad Knihy Sirachovho syna je približne o 11 – 12 % dlhší než prekladaný grécky text. Rozšírenia a latinské dodatky v prvom rade rozvíjajú témy nerestí a čností. Napr. v 10,13 latinský autor dodáva slovo *omnis*, aby zdôraznil, že pýcha je

---

¹ Prístupné na <http://www.bsw.org/biblica/vol-97-2016/> [cit. 2017-02-26].

prameňom „každého hriechu“, hoci grécky text je v tomto bode menej rezolútny. Gregory analyzuje dôležité rozšírenia latinskej verzie Sirachovca a prichádza k záveru, že za nimi stojí dôsledná teologická reflexia: neresti pýchy, žiadostivosti a lakomstva sú dané do väčšieho protikladu s čnosťami pokory, sebaovládania a dobročinnosti. Latinský preklad takisto vyzdvihuje následky hriechu a Boží trest, aby tak neresti úplne zošklivil čitateľom a tým ich viedol k čnostiam.

62-78: **O. Andrejevs: Reexamining Q2: Son of God Christology in Q's Redactional Layer.** Prameň Q predstavuje zrekonštruovaný zdroj Ježišových výpovedí a činov, ktoré sú spoločné pre Mt a Lk. Kritické vydanie Q (Hermeneia 2000) umožňuje rozvíjať túto teóriu. Okrem dôležitého titulu „Syn človeka“ v Q, Andrejevs si všima výskyt označenia „Syn (Boží)“ v Q 4,1-13 (= Lk 4,1-13; pokúšanie Ježiša) a v Q 10,21-22 (= Lk 10,21-22; Ježišova modlitba) a titulu „Pán“ v Q 6,20b-49 (= Lk 6,20b-49//Mt 5-6; Ježišova reč). Ojedinelý titul „Syn (Boží)“ patrí podľa neho k druhej redakcii Q², ktorá reflektuje istú misijnú krízu v Galilei (porov. Lk 10,2-12) a opozíciu voči kňazom jeruzalemského chrámu (pokúšanie v chráme). Na rozdiel od Kloppenborga, autor článku nepovažuje Ježišovu reč za múdroslovné podanie historického Ježiša (Q¹), ale poukazuje na redakčné vsuvky Q², medzi ktoré patrí aj titul „Pán“ v 6,46 a inde.

79-100: **S. Grindheim: Faith in Jesus: The Historical Jesus and the Object of Faith.** Keďže synoptické evanjeliá, na rozdiel od Jánovho, hovoria menej výrazne o Ježišovej požiadavke veriť v neho, viacerí exegeti neprisudzujú túto požiadavku historickému Ježišovi. Grindheim oproti tomu vyzdvihuje state z prvých troch evanjelií, ktoré o viere v Ježiša hovoria priamo (Mk 9,42//Mt 18,6; Mt 27,42) alebo nepriamo (Mk 7,50; 8,10.48; 15,28 atď.). Významový posun výrazu „verit“ (z „verit Bohu“ k „verit v posolstvo/v posla“), čiastočne zachytený v LXX a v medzitestamentárnej literatúre, umožňuje pozrieť sa na historického Ježiša ako na toho, kto predefinoval mesiášsku úlohu a urobil sa predmetom viery.

101-120: **O. J. Filtvedt: A “Non-Ethnic” People?** Pavol v Gal 3,26-29 vyhlasuje, že už „niet Žida ani Gréka“, lebo všetci pokrstení sú „jeden v Ježišovi Kristovi“ a takisto sú „Abrahámovým potomstvom“. Táto Pavlova argumentácia vyvoláva otázky o jeho chápaní etnicity a národnej príslušnosti. Filtvedt poukazuje na nedostatky v Buellovej–Hodgeovej koncepcii fluidnej národnosti v Pavlovom liste. Gal 3,29 náleží chápať ako metaforu v kontexte alegórie o Abrahámovi a jeho dvoch synoch (4,21-31). Ak by bol krst len rituálom etnickej transformácie, obrezaní Židia by ho nemuseli prijímať. Avšak krst iniciuje kolektívnu identitu, ktorá je len čiastočne podobná identite židovského ľudu, a súčasne je od nej odlišná.

Animadversiones

121-127: **G. R. Lanier: “From God” or “from Heaven”? “ἐξ ὕψους” in Luke 1,78.** V Zachariášovom chválospeve je použitý záhadný výraz ἀνατολή ἐξ ὕψους (Lk 1,78). Lanier zvažuje možnosti prekladu ἐξ ὕψους ako „z výsosti“ alebo „od (Boha) Najvyššieho“. Na označenie Božej vysokosti však slúži odlišný termín ὑψιστος, pričom v LXX, v pseudo-epigrafických SZ, u Filóna, Jozefa Flávia a v NZ ὕψος označuje výlučne miesto (nebo, výška), mieru (výška) a abstraktnú hodnotu (výsosť, sláva, pýcha). Kvôli tomuto Lk 1,78 treba interpretovať ako „hviezd“ (na základe ἀνατελεῖ ἄστρον v Nm 24,17) alebo

„výhonok“ (podľa ἀναστήσω τῷ Δαυιδ ἀνατολήν v Jer 23,5) prichádzajúci „z nebies“ či „z výsosti“.

(č. 2) 161-174: **H. Dewrell: How Tamar's Veil Became Joseph's Coat.** Preklady zriedkavého výrazu כַּתְנֵת (ה)פִּסְפִּס sa líšia – kým v príbehu o Jozefovi (Gn 37) sa hovorí o „pestrofarebnej tunike“, v rozprávaní o zneuctenej Tamare (2Sam 13) prekladatelia uprednostňujú „dlhú tuniku“. Dewrell preto podrobne analyzuje, ktorý preklad je vhodnejší. Za najistejšie východisko pokladá glosu 2Sam 13,18, podľa ktorej „sa kráľovské dcéry oddávajú, kým boli panny, takto obliekali“. Panenský odev zodpovedá stredo-asýrskym zákonom: manželky mali chodiť „zahalené“ (*pasāmu*, √psm odpovedajúci hebr. √כספ) a nevydaté ženy, konkubíny a prostitútky mali mať odhalenú hlavu. Podľa autora článku preto כַּתְנֵת (ה)פִּסְפִּס znamená typ ženského odevu, ktorý označoval jej status a ktorý sa do príbehu o Jozefovi dostal neskôršie, keď už biblickí pisatelia nerozumeli jeho pôvodnému významu. Jozefov cyklus je evidentne vzorovaný na príbehoch 2Sam, o čom svedčí okrem iného aj súvislosť medzi dvoma Tamarami (2Sam 13 a Gn 38).

175-198: **Sh. Z. Aster: Israelite Embassies to Assyria in the First Half of the Eighth Century.** Vzťahy medzi Izraelom a Asýrskou ríšou sú dobre dokumentované za vlády Šalmanesera III. (853–841 pred Kr.) a po nástupe Tiglat-pileasara III. (745 pred Kr.). Ako mohli tieto vzťahy vyzeráť medzi týmito obdobiami, skúma vo svojom príspevku Aster. Vínny zoznam z miesta Nimrud (ND 6212) podľa jeho analýzy dokazuje, že v prvej tretine ôsmeho storočia Samária ešte zvykla posilať svojich vyslancov, aby zaplatili Asýrii tribút. Diplomatické kontakty medzi nimi sa odrážajú aj na prorockých Izaiáša (1–39) a Ozeáša, ktorí sa rozličným spôsobom vyrovnávajú s panujúcou ríšskou ideológiou Asýrie.

199-221: **G. D. Miller: Canonicity and Gender Roles: Tobit and Judith as Test Cases.** Knihy Tobáš a Judita neboli prijaté ako „kánonické“ v ranom judaizme. Kritériám kanonickosti sa venuje Miller, ktorý na základe Talmudu zhrňuje dve hlavné kánonické podmienky (smernice pre praktický život, teologická súdržnosť) a dve vedľajšie (datovanie pred Ezdrášom a hebrejčina). Tieto dve posledné síce v prípade Tob a Jud nie sú splnené, ale to ich ešte nemuselo úplne vylúčiť z kánonu. Podľa Millera, spomínané dve knihy v prvom rade nevyhovujú predstavám rabínov o úlohe a postavení ženy. Namiesto rabínskeho obrazu ženy – manželky vo všetkom poddanej a závislej na manželovi – Judita prevyšuje starejších mesta a sama sa chopí iniciatívy v boji proti Asýrčanom. Anna, manželka Tóbiho, zase prevezme hlavnú úlohu živiteľky rodiny a viackrát odporuje svojmu slepému manželovi.

222-243: **A. Damm: Ancient Rhetoric as a Guide to Literary Dependence: The Widow's Mite.** Niektoré Lukášove state sú kratšie ako tie Markove, čo vzbudzuje otázku, či nečerpá Marek od Lukáša (tzv. Griesbachova hypotéza), a nie naopak (Farrerova hypotéza o dvoch dokumentoch). Damm podrobne zvažuje obidve hypotézy na príklade príbehu o chudobnej vdove, ktorá vhodila peniaz do chrámovej pokladnice (Mk 12,41-44; Lk 21,1-4). Z hľadiska antickej rétoriky je viac pravdepodobné, že Lukáš spresnil (*perspicuitas*) a náležite uhladil (*aptum*) Markov štýl, pričom vynechal prebytočné slová a zachoval podstatný kontrast medzi onou chudobnou vdovou a boháčmi v chráme.

244-263: **F. Prossinger: Vorschlag einer dynamisch-konzentrischen Struktur des Johannesprologs.** Jestvuje viacero návrhov, akú štruktúru použil autor prológu v Jn 1. Prossinger však poukazuje na slabiny a násilné nachádzania paralel v koncentrickej štruktúre [a ... e – f (v. 12) – e' ... a'] a v špirálovitej štruktúre [A (vv. 1-2) – B – C | A' (vv. 6-8) – B' – C']. Lepším variantom je podľa neho tzv. „koncentricko-dynamická štruktúra“, hoci ani tú nemožno absolutizovať. Prológ je totiž v prvom rade priamočiary sa vyvíjajúcou argumentáciou, pre ktorú sú typické menné prísudky, príslovkové určenia a predmety, ktoré sa stávajú podmetom v nasledujúcich vetách. Takýto spôsob argumentácie je vyjadrený v istej forme koncentricko-dynamickej štruktúry [a ... d – e – d' ... a'], sústredenej vo vv. 12-14: menný prísudok „Božie deti“ (v. 12) [d] sa stáva predmetom „my“ vo v. 14c [d'] po tom, ako sa „slovo telom stalo...“ (v. 14ab), čo stanoví centrálny bod obratu [e].

264-286: **T. Callan: Παρθένοι in Corinth: 1 Cor 7,25-40.** V siedmej kapitole 1Kor Pavol odpovedá Korinťanom na bližšie nešpecifikované otázky ohľadom manželstva a panenstva. Obzvlášť problematickou časťou kapitoly sú vv. 36-38, v ktorých Apoštol uvažuje, či je dobré vydať alebo nevydať „svoju pannu“ (τὴν παρθένον αὐτοῦ). Po podrobnej analýze termínu παρθένος Calle prichádza k záveru, že toto slovo v antickej dobe oveľa častejšie označovalo „dcéru“ vo vzťahu k otcovi než „snúbenicu“ vo vzťahu k manželovi. Význam „dcéra“ dobre sedí aj v kontexte 7,25-40: kresťanský otec môže vydať svoju dcéru, ak ona prekročí obdobie dospievania (ὑπέρακμος), hoci samotný Pavol uprednostňuje ponechať ju v stave panenstva z dôvodu blížiaceho sa eschatologického konca.

Animadversiones

287-293: **M. Gilbert: Note philologique et exégétique sur Daniel^{LXX-Th} 3,40 (17).** Pri latinskej liturgii sa počas obetovania kňaz potichu modlí: „...naša dnešná obeta nech nájde zaľúbenie v tvojich očiach (*ut placeat tibi*).“ Záver modlitby je citáciou Dn 3,40 podľa Vulgáty. Gilbert vo svojom príspevku dokazuje problematnosť tohto prekladu z gréčtiny: k vyjadreniu τελειώσει ὀπισθεν σου (vo verzii Teodócia) Septuaginta dodáva ἐξυλάσαι ὀπισθεν σου. Pravdepodobná rekonštrukcia hebrejskej pôvodiny (מלא אחריו) predstavuje skôr vyjasnenie či bližšie určenie hlavnej vety než želanie, ktoré sa odráža v gréckom optatíve.

Jaroslav Mudroň SJ
Pápežský biblický inštitút
Via della Pilotta 25
00187 Roma

Contents

Treaties

<i>Milan SOVA</i> Where Was Buried Biblical Rachel?	1-14
<i>Blažej ŠTRBA</i> The Extermination of the Nations according to the Book of Joshua or the Intellectual Suicide of the Reader	15-43
<i>Iveta STRENKOVÁ</i> The Fall of Niniveh in the Book of the Prophet Nahum	44-65
<i>Miroslav VARŠO</i> The Magi from the East. Biblical and Extra-Biblical Textual Perspective	66-87
<i>Matteo CRIMELLA</i> God Is Not Like That Judge (Lk 18:1-8)	88-103
<i>Jean-Noël ALETTI</i> Can One Speak of a Conversion of Paul in the Book of Acts?	104-118
Abstracts and Reviews	119-130
Communications and References	131-135

Obsah

Štúdie

<i>Milan SOVA</i> Kde bola pochovaná biblická Ráchel?	1-14
<i>Blažej ŠTRBA</i> Vyničenie národov podľa Knihy Jozue alebo sebazničenie mysle čitateľa	15-43
<i>Iveta STRENKOVÁ</i> Pád Ninive v Knihe proroka Nahuma	44-65
<i>Miroslav VARŠO</i> Mágovia z východu. Biblický a mimobiblický pohľad na mágov	66-87
<i>Matteo CRIMELLA</i> God Is Not Like That Judge (Lk 18:1-8)	88-103
<i>Jean-Noël ALETTI</i> Can One Speak of a Conversion of Paul in the Book of Acts?	104-118
Abstrakty a recenzie	119-130
Správy a oznamy	131-135